

Förord

FJORTON ÅR ÄR ingen lång tid. Åtminstone inte om man ska genomföra ett stort kvalitetsprojekt, som detta verk om jordbrukets historia strävar efter att vara. Projektet har utförts i Nordiska museets regi med Stiftelsen Lagersberg som mecenat och det är utgivet på LTs förlag, en rörelsegren inom Stiftelsen Bokförlaget Natur och Kultur.

Det föll på min lott att planera verket och vara dess huvudredaktör. Jag har i en artikel i tidskriften Kulturmiljövård 2/2002 beskrivit verkets tillkomst, där den intresserade kan läsa om vilka som var med samt om de svårigheter och glädjeämnen vi mött på vägen. Det ska särskilt sägas att förlagsredaktör Agneta Engström har spelat en viktig roll.

Djärvhet och noggrannhet var devisen för vårt arbete. I sista bandet har de båda författarna nått en period där vi ännu inte kan se facit – följderna av det som hänt i vår samtid. Filosofen G W F Hegel har i en vacker liknelse uttryckt detta som att ”Minervas ugglor flyger först i skymningen”. Minerva var den romerska gudinnan som bland annat skyddade vetenskaperna och konsterna. Ugglearn minervauggla, döpt efter gudinnan, är en av Europas få delvis dagaktiva ugglor, men naturligtvis inte aktiv mitt på dagen. Det är när skymningen kommer man kan se den. Hegel menar att det är först när skeendet är över, när dagen nästan är förbi, som man kan förstå och sammanfatta vad som har hänt.

Min uppfattning är att detta är en orsak till att stora översikter behövs. De låter nutiden – och framtiden – framträda som en fortsättning av den långa historien. Vad vi gjort i dessa fem band, vägleda av vår devis, är att tillsammans ge en sådan översikt och detta sista band kunde inte skrivas utan den grund de föregående givit.

I *Det svenska jordbrukets historia* har det stora flertalets vardagliga liv fått bilda det mönster ur vilket historien tolkas: arbetets, redskapens, husdjurens, matens, byarnas, familjestrukturens, de sociala stridernas, de folkliga föreställningarnas historia. Detta sista band handlar om en tid som vi alla, läsare och författare,

varit med om. Vi är alla den långa historiens medskapare, vilket innebär att inte bara syntesen utan också vardagens drama måste framträda som det gör i denna bok.

Janken Myrdal

I SLUTET AV MARS när vårbruket nalkas sätter vi punkt för flera års gemensamt arbete med efterkrigstidens jordbrukshistoria. Vi växte upp på varsitt jordbruk mitt under den period vi skildrar och genomlevde dess mest intensiva rationalisering. Vår barndom och ungdom präglades lika mycket av jordbrukspolitiken som av odlingsårets växlingar och den ständiga skötseln av kor, grisar och höns. Minst lika påverkade blev vi av grisslakt och storbak, rotmos och fläsk. Ibland ratade vi det som stod på bordet, men lärde oss handgripligen att förstå de sammanhang maten blev till i. Mot en sådan bakgrund har det varit oss en förmån att i ett både djupare och vidare perspektiv få utforska det sentida jordbruket.

Janken Myrdal vågade ge oss förtroendet att skriva det femte och avslutande bandet. För detta förtroende och för hans systematiska kritik är vi djupt tacksamma. Utan vår förlagsredaktör, Agneta Engström, hade vi dock aldrig lyckats. Obönhörligt har hafsiga formuleringar och otydliga resonemang kommit i retur, men på ett sådant sätt att det varit en njutning att skärpa språket. Som bokens bildredaktör har Ann-Sofi Forsmark fört in bilden som en självklar del av vårt författande. Alltid lika elegant, alltid lika professionellt!

Författarkollegorna i projektet har betytt mycket för att öppna våra ögon när vi ibland varit hemmablinda. Ett särskilt tack vill vi rikta till Lena Sommestad och Mats Morell som ställt upp när vi känt behov av att diskutera det moderna jordbruket.

En rad personer har läst hela boken, ofta i form av ett snårigt manuskript. Britt Liljewall och Göran Djurfeldt har med stor sakkunskap både ifrågasatt och uppmuntrat våra slutsatser på ett sätt som vi har stor anledning att vara tacksamma för. Katarina Saltzman, Olle Pettersson, Bengt Weidow, Josefine Lärn-Nilsson och Bent Syse har alla lämnat många kloka synpunkter.

Ett tack till Upplandsmuseet och till Håkan Liby för all uppmuntran och mänsklig generositet, inte minst när forskandet har känts tungt. Museets fotograf, Olle Norling, har också med sin yrkesskicklighet varit oss ett stort stöd. För visst ekonomiskt stöd vill vi också tacka Skogs- och Jordbrukets Forskningsråd.

Ett tack vill vi också framföra till Stig Söderlind som professionellt och snabbt ritat alla diagram och kartor samt till Charlotte Rinaldo som tecknat tidsaxel och baksidesbild.

Denna bok hade varit omöjlig att skriva utan att en rad människor på olika sätt ställt sin tid till förfogande för intervjuer, förmedlat sina hågkomster och minnen, samt låtit oss ta del av brev och notiser. Ni har vårt djupaste tack. Ett särskilt sådant vill vi rikta till bondecirkeln i Husby i Dalarna och till Torstuna LRF i Uppland.

Våra familjer har fått stå ut med vår bortavaro och vår mentala frånvaro under intensiva skrivperioder. Vi är tacksamma för er tålmodighet.

Till sist, tack kära föräldrar! Någonstans bortom våra första lärospån på traktorn fick ni oss att bli nyfikna på jordbrukets historia och att älska det odlade kulturlandskapet.

Grinda och Hedemora
Vårfrudagen 2003

Irène Flygare
Maths Isacson

Människor och hästar i tungt arbete på åkern bredvid fridfullt idisslande kor, före den stora mekaniseringen och landsbygdens avfolkning. "Höst på slätten", målning av Bo Beskow 1944.